

I Halden skal
Arbeid, Kunnskap og Klima
være viktigst

Illustrasjonsfoto: Getty Images / iStock

**Arbeiderpartiets forslag til
Økonomiplan for Halden kommune, 2020-2023.
Lagt frem i formannskapet 6. Juni 2019.**

Innledning

Med dette dokumentet presenterer Arbeiderpartiet sitt forslag til økonomiplan 2020 - 2023.

Vi legger rådmannens økonomiplan til grunn for arbeidet, slik at politiske prioriteringer er synliggjort som endringer i forhold til rådmannens dokument.

I Halden skal arbeid, kunnskap og klima være viktigst. Halden Arbeiderparti mener at prioritert satsing og målrettet arbeid innen disse temaene vil styrke vår evne til å håndtere omstilling i årene framover.

Verdivalg

Halden kommune bygger sin virksomhet på verdier som er forankret i et levende lokaldemokrati, en bærekraftig utvikling, et sosialt og samfunnskritisk engasjement med fokus på demokratiutvikling og åpenhet. Halden skal være et åpent og inkluderende lokalsamfunn med plass til alle.

Halden skal være et lokalsamfunn med like muligheter for alle oss som bor her. Et samfunn bygget på solidaritet og fellesskap mellom innbyggerne over kommunegrensene og over landegrensene.

Hovedprioriteringer i økonomiplanperioden

Halden Arbeiderparti vil særlig prioritere å gjennomføre 3 saker i 4-årsperioden:

- Et kvalitetsløft for skolen. Flere lærere, økt vedlikehold, økt bruk av digitale læremidler og redusert pris på SFO.
- Et kvalitetsløft for eldreomsorgen. Styrke aktivitetstilbudet for alle eldre, økt av bruk velferdsteknologi og opprette et eldre- og brukerombud.
- Et sterkere engasjement for et bærekraftig næringsliv fra kommunen. Arbeide for bedre rammebetingelser for både etablerte og nye bedrifter og kunnskapsmiljøer. Opprette et klimabudsjett.

Det ligger også en tydelig prioritering av folkehelseiltak, en styrking av ungdomstilbudet og tiltak mot barnefattigdom i vårt forslag.

Økt sysselsetting er vårt viktigste svar for å skape en mer inkluderende og økonomisk bærekraftig kommune det er godt å bo i. Omstilling innen næringslivet, en god velferdskommune og tilrettelegging for nye arbeidsplasser blir viktig for å få dette til.

Utdanningsnivået i Halden er lavt og vi vil arbeide for å heve dette gjennom satsing på innhold i skolen og et helhetlig skoleløp. Som et ledd i dette arbeidet vil vi i perioden vurdere om det kan være mulig å etablere en idretts / kulturlinje også på ungdomsskolenivå. Etter vår oppfatning vil dette være å spille videre på noen av de kvalitetene og ressursene som allerede ligger i haldensamfunnet, samtidig som dette vil kunne gi muligheter til elever som strever med å finne seg til rette i det ordinære utdanningsløpet. Arbeid med å etablere og utvikle alternative læringsarenaer er viktig.

Vi har som mål at folkehelsen skal styrkes gjennom faglig utvikling og økt kunnskapsnivå. Vi må tenke **folkehelse i alt vi gjør** og sørge for tidlig innsats og tilstrekkelig forebyggende arbeid i Halden kommune. Godt samarbeid mellom kommune, region og stat er avgjørende for å få dette til.

Klimaet endrer seg. Å begrense klimaendringene og utvikle bærekraftige samfunn er vår tids største utfordring. Kommunen er en helt sentral aktør i klima- og miljøpolitikken. Halden må ta sin del av ansvaret og gå foran i å finne løsninger der vi har gode forutsetninger for det.

Kommunen må ta **større ansvar for syke og pleietrengende** framover. Dette vil kreve nytenkning på oppgaveløsning og kommunen trenger mer kompetanse og kunnskap i egen organisasjon for å løse utfordringene. Bruken av vikarbyråer og innleie må reduseres.

Kommunens rike **kulturlandskap og –kulturhistoriske** verdier må ivaretas. Halden skal bevares som en historisk by med Fredriksten festning og sine historiske bymiljøer og bygninger.

Vi vil **forbedre Halden som velferdskommune**. Barnehage og skole må gi barna våre ferdigheter og rike opplevelser. Våre eldre og pleietrengende trenger økt trygghet. Alle innbyggere skal få tilgang på et rikt kulturliv, natur og friluftsopplevelser.

Halden kommune skal være **åpen og tilgjengelig**, og kommunisere på en klar og forståelig måte. Haldens innbyggere skal få et heldigitalt møte med kommunen, gjennom smartere, mer samordnende og universelt utformede tjenester som oppsøker deg når du har behov. Samtidig skal det være mulig å kontakte kommunen gjennom frammøte eller på telefon.

I store deler av kommunens utkanter er nettilgangen svak. Skal digitale tjenester innen skole, helse og andre kommunale og statlige tjenester fungere godt, må nettilgangen være tilfredsstillende. Halden kommune må kartlegge nettilgangen og sørge for offentlig støtte i de områder kommersielle aktører ikke finner det lønnsomt å utbygge fiber eller 5G.

Vi mener at **grunnleggende tjenester primært skal drives av kommunen**. Kommunen må ha kompetanse på å drive sine lovpålagte oppgaver selv. Halden kommune bør styrke de kommunale tilbudene, og fortsatt ha et godt samarbeid med de private tilbyderne.

Etableringen av region Viken skaper utfordringer for Halden kommune med større avstand til regionale beslutningstakere. Samtidig gir dette også noen muligheter, som må utnyttes. Halden kommune skal være en aktiv prosjektkommune som gjennom en helhetlig og langsiktig strategi sørger for å hente midler og ressurser gjennom regionale, nasjonale og interregionale prosjekter. Halden kommune skal ha en offensiv holdning knyttet til prosjekter mot og med region Viken.

Halden kommune skal si et klart nei til:

- All form for konkurranseutsetting av de grunnleggende velferdstjenestene som skole og omsorg.
- Privatisering eller nedleggelse av Domino, Tirsdags- og torsdagsgruppa, hjemmehjelpstjenesten, vaktmestertjenesten og Halden kommunale kompetansesenter (HKK).
- Den utstrakte bruken av midlertidige ansettelse, deltidsstillinger og innleie.

Og et klart ja til:

- Å bygge ut velferden gjennom å bedre barnehage, skolen, omsorgstjenestene, frivilligheten og kulturtilbudet.
- At nærings- og arbeidslivet har krav på forutsigbare og konkurransedyktige rammebetingelser, rask og effektiv tilrettelegging og service med høy kvalitet.
- At Halden kommune skal ta sin del av ansvaret for at vi når målene fra Paris-avtalen, og at klima og miljøtiltak skal prioriteres.
- Å bevare søndagen som den er, uten flere søndagsåpne butikker.
- Til trygghet for de ansatte og en heltidskultur.

Justeringer ift. rådmannens forslag til økonomiplan:

Tabell satsinger

Tiltak – drift	Virkning fra 2020 (millioner kroner)
Utvidelse Bergheim 8 plasser til totalt 96 plasser (halvårseffekt)	2,75
Avsetning til bostøtteordning, bortfall av tilskuddsordning Husbanken (se kommentar s. 11)	0,0
Ordning med tilskuddsmidler til tilbud til barn og unge, ungdomsklubber og frivilligheten, årlig avsetning fra driftsbudsjettet	1,75
Lærere i 17.mai-tog	0,25
Økonomisk sosialhjelp – uten at barnetrygd regnes som inntekt	4,0
Økt vedlikehold av kommunale bygg og byrom	2,0
Barnevernet (2 årsverk)	1,3
Styrking av skolen og flere ansatte i skolen	2,5
Sum nye tiltak (anslag)	14,55

Arbeiderpartiet støtter rådmannens forslag om økt frikjøp av tillitsvalgte, opptrapping av driftstilskudd Opera Østfold, halvt årsverk til Halden Kirkelig fellestråd og årsverk lærlingeansvarlig.

Våre satsinger og rammestyrkninger i budsjettforslaget for 2019 videreføres i planperioden i henhold til tabellen under:

Videreførte justeringer ift vedtatt budsjett 2019

Tabell rammestyrkning/satsinger

Tiltak – drift (per tjenesteområde)	Virkning fra 2020 (millioner kroner)
<u>Undervisning og oppvekst:</u>	
Redusert SFO-pris	5,0
Mat, mer innhold og aktiviteter i SFO	1,7
Rektorstilling på Prestebakke (50% stilling)	0,5
Styrking helsesykepleier, helsestasjon og skolehelsetjenesten	1,5
Flere ansatte i skolen	8,5
<u>Helse og omsorg:</u>	
Eldre- og brukerombud (100% stilling)	0,8
Gratis transport Båstadlund	0,5
Minibuss – Rus og psykiatri (St. Joseph)	0,15
Opprettholde miljøvaktmestertjenesten på 2018-nivå	0,65
Kommunepsykolog (100% stilling)	0,8
<u>Kultur og Idrett:</u>	
Redusert pris og styrking av innholdet i kulturskolen	0,8
Korps og ungdomsklubber	1,0
Styrking biblioteket	1,0
Integreringsmidler og lavere kontingent lavinntektsfamilier – Idrett	0,5
Udisponert styrking kultursektoren	0,5
<u>Sentraladministrasjonen:</u>	
Næringsvert (100% stilling)	0,8
Byarkitekt (100% stilling)	0,8
<u>NAV:</u>	
Reversering av kutt i arbeidsmarkedstiltak	1,0
Sum videreføringer ift vedtatt budsjett 2019	26,5

Økonomiplanens inntektsside ift rådmannens forslag og øvrig inndekking

Samme realvekst i skatt og rammetilskudd legges til grunn som i rådmannens forslag.

Eiendomsskattesatsen holdes på 3,75 promille. Eiendomsskatten må i planperioden vurderes i forhold til kontorjusteringer, retaksering og tilpasninger til nye regler om reduksjonsfaktor.

For Arbeiderpartiet er det viktig at den samlede belastningen for husstandene i Halden ikke skal bli høyere enn hva den er i dag, samtidig som vi ønsker en omfordeling og en mer sosial profil på det samlede skatte og avgiftsnivået i Halden kommune.

Våre forslag til endringer gir et inndekningsbehov på 41,05 millioner kroner.

Anslaget på utbytte økes med 4 millioner kroner for 2020, og legges på samme nivå som tidligere år. Det følger med dette et signal til selskapene om tilsvarende god avkastning på verdier som Halden kommune eier, men størrelsen på utbytte må vurderes utover i planperioden.

I tillegg ligger det følgende konkrete forslag til inndekning av videreførte og nye tiltak:

- 11,5 millioner i redusert bruk av bemanningsbyråer og innleie som følge av heltidskultur
- 3,0 millioner i redusert bruk av eksterne konsulenttenester
- 1,0 millioner i forventet innsparing ved opprettelsen av en felles bil- og maskinsentral som egen enhet innunder Teknisk Drift, med tilhørende samordning og driftsorganisering av hele kommunens bil- og maskinpark
- 3,0 millioner avsatt som kommunal støtte til Allsang på grensen omdisponeres
- 0,8 millioner til ansettelse av frivilligkoordinator omdisponeres
- 6,5 millioner dekkes som følge av reduserte renteutgifter på grunn av rådmannens forslag til lavere investeringsnivå og –takt (ikke nedjustert i rådmannens forslag)
- 1,0 millioner til ressurs til organisasjonsstruktur omdisponeres

Dette betyr at rådmannens bunnlinje reduseres med 10,25 millioner kroner i 2020, og med 16 millioner årlig i resten av perioden, slik at noe mindre avsettes til disposisjonsfond. Dette må ses i sammenheng med at rådmannens forslag medfører en vesentlig reduksjon av investeringsnivået i planperioden samtidig som det ikke er tatt høyde for en redusert renteutgift på anslagsvis 40 millioner i 4-årsperioden.

Justeringer ift. rådmannens forslag til investeringer (avgiftsfinansierte):

Investering (millioner kroner)	2020	2021	2022	2023	Sum i planperioden
Ny svømmehall (totalt 265 millioner kroner)	-	-	10,0	20,0	30,0
Nye lokaler hjemmesykepleien, prosjektering	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Bevaring Konservativen	2,0	4,0	2,0	-	8,0
Asfaltering av vei	2,5	2,5	2,5	2,5	10,0
Det digitale skoleløftet	4,5	4,5	-	-	9,0
Ladestasjoner EI-biler	0,5	0,5	0,5	0,5	2,0
Universell utforming offentlige bygg og badeplasser	1,0	0,5	0,5	0,5	2,5
Sentrumsnære lokaler til arbeids- og aktivitetssenter, prosjektering (24 millioner i 2019, se kommentar s. 10)	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0

Helsehuset (se kommentar s. 10)	0,0	0,0	0,0	0,0	mangler totalramme for 45 plasser
Opprydning og utvikling av Schultzedalen som tur- og nærområde til Os, prosjektering	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Boliger til yngre utviklingshemmede (25,8 millioner i 2019, se kommentar s. 10)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Justeringer ift. rådmannens forslag til investeringer (ikke-avgiftsfinansierte):

- Smarte vannmålere strykes og tas ut av de ikke-avgiftsfinansierte investeringene (15 millioner kroner i 2019, 25 millioner kroner i planperioden, totalt 40 millioner kroner).

Økonomiske rammevilkår

Vedtatt årsmelding- og regnskap for 2018 fører til en utgang av ROBEK-registeret. Dette legges nå til grunn for vår økonomiplan, selv om vi tidligere har foreslått å følge opprinnelige plan for tilbakebetaling av akkumulert underskudd.

Det viktigste en kommune skal gjøre er å levere gode kvalitative tjenester til innbyggerne innenfor kommunens ansvarsområder. Det være seg skole, helse, infrastruktur eller velferdstjenester.

Det er ingen tvil om at det de siste årene har vært ført en politikk som har strammet inn både tjenesteproduksjon, velferdstjenestene, innkjøp, vedlikehold og utvikling. Dette har til en viss grad vært nødvendig, men det har vært viktig politisk uenighet om noen av prioriteringene – og hvor hard nedbremsingen burde være.

Arbeidet for å definere tjenestestandarder og kvalitetsindikatorer vil kunne gi bedre svar på hva som skal være et akseptabelt nivå på det kommunale tjenestetilbudet i Halden. Det legges til grunn at dette arbeidet gjennomføres i bred forståelse med de ansattes representanter, og at det søkes etablert en bred tverrpolitisk enighet om tjenestestandarden og tjenestetilbudet.

Skal Halden kommune lykkes med å etablere et opplyst og transparent folkestyre i Halden, må flere saker løftes til politisk debatt – og politisk behandling. For at folkevalgte skal kunne gjøre de nødvendige prioriteringer, må folkevalgte også ha tilgang til en helt annen informasjon, enn hva som er tilfelle i dag. Arbeidsvilkårene til de folkevalgte gjennomgås av en tverrpolitisk arbeidsgruppe i planperioden.

Det etableres systemer for helhetlig rapportering på enhetsnivå, dette for at ansvarlige folkevalgte skal kunne ha en tettere oppfølging og kunne bidra til å prioritere ressursbruken på en bedre måte.

Det er betydelig usikkerhet knyttet til kapitalkostnader og pensjonsforpliktelser i planperioden. Rådmannen bes utrede og synliggjøre konsekvensen av ny offentlig tjenstepensjon fram mot 2040 og se på muligheten for å redusere andelen sertifikatlån i kommunens gjeldsportefølje.

I denne sammenhengen er det viktig å understreke at det betyr noe for kommuneøkonomien hvem som avgjør rammene for kommunesektoren på nasjonalt nivå, og hvilke finansieringsordninger som legges til grunn for rammeoverføringer og inntektsutjevning.

Regjeringens politikk og forslag til økonomisk opplegg for kommunesektoren øyner lite håp om en reell inntekstvekst for Halden kommune i tiden framover. Kommuneproposisjonen for 2020 legger opp til ytterligere innstramming og mager satsing på kommunesektoren.

Arbeiderpartiet støtter i hovedsak rådmannens forslag til oppbygging av fond. Dette gjelder for de tre formålene som er skissert; et generelt disposisjonsfond/bufferfond, et rente- og avdragsfond og egenkapitalfinansieringsfond.

Hvis det i planperioden oppstår regnskapsmessige mindreforbruk som går utover den skisserte oppbyggingen, vil Arbeiderpartiet se på muligheten for å opprette følgende:

- Fond som skal rettes mot tiltak som fører til økt sysselsettingsgrad og skaper nytt grunnlag for næringsutvikling.
- Fond som setter oss bedre i stand til å nå klimamålene vi forplikter oss til og gir miljøpolitikken i Halden et mer konkret innhold.
- Fond for langtvirkende tiltak som motvirker økt barnefattigdom.
- Fond rettet mot tiltak innen samfunnsikkerhet og beredskap.

Det må hele tiden være et politisk mål å øke andelen av investeringer finansiert ved egenkapital – i planperioden vil det være et krav om egenkapitalinnskudd i alle investeringsprosjekt. Arbeiderpartiet støtter dette.

Den vedtatte handlingsregelen bør også suppleres med måltall eller handlingsregel som sier noe om forholdet mellom vekst i kapitalkostnader og vekst i frie inntekter.

Orden i økonomien er grunnleggende for Arbeiderpartiet. All erfaring viser at dersom det bygger seg opp ubalanser i økonomien går det mest utover de som har minst fra før. En kommune med et driftsbudsjett i balanse og en gjeld som er håndterbar, kan gi større trygghet for brukere og ansatte, og kan planlegge og investere bedre for framtiden.

I Halden kommune vil vi at:

- Kommunens realkapital (bygg, veier, anlegg) forvaltes bærekraftig og vi vil øke innsatsen for vedlikehold.
- Det stilles krav om effektivisering av kommunens drift. Deler av gevinstene ved effektivisering bør føres tilbake til driftsstedene i form av midler til å kunne investere i bedre arbeidsmåter.

- Øke egenandelsgraden i nye investeringsprosjekter. Prioritere investeringsprosjekter som «betaler seg selv» gjennom reduserte driftskostnader først.
- Utbygging av velferdskommunen må skje innenfor ansvarlige rammer der det ikke bygges opp igjen nye underskudd.

Nærmere om de ulike tiltakene og investeringene

Os-prosjektet og ny svømmehall

Ny skole, idrettsanlegg og nærmiljøsentre i sentrum er det store prosjektet vi ønsker å se realisert i løpet av perioden. I tilknytning til denne satsingen, starter også arbeidet med ny svømmehall. For Arbeiderpartiet er dette en viktig satsing ikke bare for barna og idretten, det er også et viktig folkehelseiltak.

Vi legger til grunn at det skal bygges et 50 meter basseng, og at man søker å gjøre dette til et regionalt prosjekt. Den videre fremdriften og løsninger avhenger av de utredninger rådmannen nå arbeider med, det er derfor for tidlig å slå fast hvilke løsninger og hvilken fremdrift som legges til grunn. Dette vil vi komme tilbake til i forbindelse med budsjett 2020, og økonomiplan 2021-2024.

Når det store sentrumsprosjektet er realisert, er det naturlig å se på situasjonen for elevene ved Hjortsberg og Berg skoler. Vi er derfor innstilt på å starte arbeidet med en utredning av alternativer for nybygg eller rehabilitering av eksisterende bygningsmasse.

Salg av Rødsberg ungdomsskole, Øberg skole, Iddevang skole, Frivilligsentralen i Violgata med parkeringsplassen ved siden, samt Bibliotekbygningen bidrar med positiv egenkapital – noe som igjen bidrar til å redusere lånebehovet. Prosessene med å legge disse eiendommene ut for salg startes umiddelbart. Det må også ses på hvilken funksjon Folkvang skole skal ha i fremtiden.

Konservativen

Konservativen er en perle i Halden, hvor Halden kommune har et særlig ansvar for å ivareta Konservativen som en viktig kulturhistorisk institusjon. Vi legger derfor inn friske midler for å sikre opprinnelig plan om bevaring av Konservativen.

Nye lokaler hjemmesykepleien

Det legges inn friske midler til oppgradering av garderobefasiliteter for ansatte ved hjemmesykepleien og hjemmetjenesten.

Det digitale skoleløftet

Arbeiderpartiet har tidligere gått i bresjen for innføring av PC og nettbrett til alle elever i skolen, og har stått hardt på at også skolen må og skal digitaliseres. Her utdannes barna for å møte fremtiden. Satsingen på det digitale skoleløftet videreføres, og tilføres nye friske midler.

Ladestasjoner EL-biler

I Halden skal arbeid, kunnskap og klima være viktigst. Skal Halden lykkes med å ta sin del av ansvaret for det grønne skiftet, og for at verden når målsettingen fra Paris-avtalen, må det også fremover legges til rette for å bygges nye ladestasjoner for EL-biler. Det tilføres derfor friske midler til denne satsingen gjennom hele planperioden.

Sentrumsnært alternativ til arbeids- og aktivitetssenter på Asak – Asak selges.

I stedet for Asak, bes rådmannen utrede og prosjektere et mer sentrumsnært alternativ til et arbeids- og aktivitetssenter. Iddevang videreføres med budsjetterte midler i 2019, og eventuelt ubrukte midler overføres det nye prosjektet. Den dagen et sentrumsnært arbeids- og aktivitetssenter står klart kan Asak skole, med omkringliggende tomt, selges.

Helsehuset

Halden helsehus skal rendyrkes som et helsehus og ikke benyttes som langtidsplasser. Kommunens totale behov for antall plasser må stå i samsvar med behovet og sikres hensiktsmessig sammensetning av tjenester inkl. legevakt og kommunelegekontor.

Rehabiliteringstilbudet skal opprettholdes, og at samarbeidet med sykehuset skal sikre innbyggerne gode og sikre tjenester.

I tiden frem mot kommunestyrets endelig behandling av økonomiplanen, vil vi gjøre en endelig vurdering av det videre behovet og budsjettskjema vil oppdateres. Vi ser for oss minimum 45 plasser, men vil vurdere en ytterligere utvidelse av tilbudet.

Bolig yngre utviklingshemmede

Det er budsjettert 25,8 millioner kroner i 2019, med byggestart i 2019. Vi vil i tiden fram mot budsjettarbeidet for 2020, og i tråd med byggeprosjektets utvikling, vurdere totalrammen på nytt.

Utvidelse Bergheim 8 plasser til totalt 96 plasser

I 2020 utvides antall plasser i drift på Bergheim fra 88 til 96.

En håndsrekning til kultur og frivillighet

Halden er kulturbyen, rockebyen – Halden er byen med det store hjertet, dugnadsånden og ildsjelene. Ved etableringen av Brygga kultursal og satsingen på Fredriksten festning som kultur og konsertarena har vi befestet vår posisjon. For å kunne videreutvikle dette, er det behov for å gi en økonomisk håndsrekning.

Offentlige midler skal brukes på en måte som styrker bredden, grasrota og frivilligheten – også innenfor kultursektoren. Samtidig har kommunen en viktig rolle å spille med risikokapital og midler til oppstart for prosjekter som senere kan stå på egne ben.

Tilbud til barn og unge og ungdomsklubber

Tilbudet ved Domino, Rockeklubben, tirsdag / torsdagsgruppa videreføres, og styrkes i perioden.

Videre etableres det en tilskuddsordning, hvor alle som driver med aktiviteter rettet mot barn og unge vil kunne søke om kommunal støtte. Det etableres forutsigbare ordninger, og systemer som sikrer likebehandling – og det vil stilles krav til kvalitet for å kunne bli omfattet av tilskuddsordningen. Ordningen finansieres over driftsbudsjettet, med en fast årlig avsetning.

Økonomisk sosialhjelp – uten at barnetrygd regnes som inntekt

Barnetrygden skal ikke lenger beregnes som inntekt for mottakere av økonomisk sosialhjelp.

Barnevernet

Barnevernet styrkes med tilsvarende ressurser som i 2019.

Kommunepsykolog

Fra 1. januar 2020 er det lovkrav om at alle landets kommuner skal ha tilstrekkelig psykologkompetanse. Det opprettes derfor en ordning med kommunepsykolog fra 2020.

Spesielt om skolen

Situasjonen i haldenskolen er fortsatt alvorlig, og sektoren trenger ro for å implementere den omstillingen de har vært pålagt. Det forventes at det ambulerende teamet som opprettes i 2019 er et «tillegg til» og ikke en «erstatning for» lærere på skolene og at behovet for spesialundervisning blir møtt på en riktig og tilstrekkelig måte. Alle elevene i haldenskolen inkluderes i fellesskapet og skal oppleve et godt klassemiljø.

Det må fortsatt fortløpende måtte vurderes hvordan sektoren kan tilføres midler for å kunne levere i tråd med vedtatte målsettinger.

Tidligere gjennomførte kutt innenfor NAV sitt område

Kuttene reverseres.

Spesielt om sosial boligbygging

FN har vedtatt 17 mål for økt bærekraft. Et av målene er å bekjempe fattigdom. Halden har en relativt høy andel av lavinntekts familier. Et viktig element i bedring av livssituasjonen til lavinntektsfamilier er tilgang på en bolig innen en overkommelig prisramme. Det er hva man sitter igjen med etter bokostnader er betalt som er den reelt disponible inntektsramma til en familie.

Kommunen må derfor spille en mer aktiv rolle i forbindelse med utlegging av tomter, kjøp og avhending av egne eiendommer egnet for boligbygging. Det må settes krav til utbygger når det gjelder type leiligheter og standard.

Det skal utarbeides et nytt planverk for sosial boligbygging i Halden.

Bostøtte

Fra januar 2020 vil tilskudd til etablering og tilpasning, samt utredning og prosjektering ikke lenger gis som øremerkede tilskudd fra Husbanken. Midlene overføres til kommunenes rammetilskudd. Disse midlene bidrar til at vanskeligstilte på boligmarkedet kan etablere seg og beholde en egnet bolig. Det settes av nødvendige midler for at bostøtteordningen kan videreføres på samme måte som før. For 2019 utgjorde dette 3,0 millioner kroner. Dette legges til grunn for budsjetteringen i 2020.

Omsorgstønad

Rådmannen bes gjøre en beregning av kostnadene ved å sette omsorgstønaden til samme nivå som tariffavtalt avlønning for hjelpepleier / helsefagarbeider - slik som også helsedirektoratet anbefaler.

Faste ansatte og kompetanse som virkemiddel i forbedringsprosesser

Kontinuerlig forbedringsprosesser kan lykkes hvis kommunen i større grad investerer i menneskelig kapital i form av flere faste ansettelser, økte stillingsprosjenter og økt kompetanse. I dag er det, for mange som er midlertidig ansatte, og for stort innleie via dyre vikarbyråer. Økt satsning på faste ansatte, parallelt med kompetansestimulerende tiltak, vil gi stor sannsynlighet for lavere sykefravær, mindre utgifter til korttidsvikarer og dermed mindre behov for innkjøp fra vikarbyråer.

Det fordrer imidlertid at grunnbemanningen styrkes særlig innenfor barnehagesektoren, skole og helse/omsorg. Økt satsning på fast personale og økt grunnbemanning er etter vår oppfatning gode forbedringstiltak som vil gi bedre kvalitet og dermed mer effektive tjenester.

Spesielt om sysselsetting

Sysselsettingsgraden faller, og er nå nede i 67%. Dette er en av de store utfordringene for Halden kommune. Denne utviklingen er ikke bærekraftig, og det vil hvile et spesielt ansvar på den politiske ledelsen av Halden kommune for å bøte på denne fallende sysselsettingsgraden.

Derfor er arbeid, kunnskap og klima de viktigste politiske sakene for Halden kommune fremover – og vil måtte prege alle budsjetter og politiske planer.

Spesielt om eiendom

Arbeidet med eiendomsstrategien prioriteres, eiendom uten en klar plan for bruk vurderes fortløpende for avhending. Rødsberg ungdomsskole, biblioteket og lokalene som huser Frivilligsentralen avhendes så snart som råd er.

Kommunens bygningsmasse forfaller, det igangsettes raskest mulig et program for vedlikehold av kommunale eiendommer.

Spesielt om gjeldsgraden og VAR

Også innenfor VAR området må gjeldsveksten bremses. Investeringsbudsjett og låneopptak innenfor VAR området må reduseres. Rådmannen legger frem sine prioriteringer i tråd med dette.

Spesielt innenfor VAR området har det de siste årene vært en voldsom vekst i kostnadene ut mot den enkelte innbygger og husstand. Gjennomgangen må ta sikte på en normalisering og på sikt en reduksjon innenfor flere av områdene i gebyrregulativet.

Det innføres ikke en ordning med påslag i rentesatsen for Startlån.

Halden Arbeiderparti vil i planperioden:

Arbeid og næring:

- Ha gode kommunale tjenester innen byggesak, arealforvaltning, vei, vann og avløp.
- Videreutvikle samarbeidet med Etablererservice Østfold, Drivhuset, Blender og andre gründertiltak for å bistå gründere til å utvikle nye og spennende bedrifter.
- Delta i nettverk for å innhente informasjon, formidle kontakter koble personer og virksomheter sammen.
- Fremme lokalt næringsliv som kunde/oppdragsgiver, testkunde og samarbeidspartner.
- Bidra til vekst i Kunnskapsparken, Remmen.
- Være en spennende og krevende kunde/oppdragsgiver.
- Ta vare på Institutt for energiteknikk IFE sin kompetanse i Halden. Bidra til at kompetansen på dekommisjonering eksporteres videre som en mulig ny vekstnæring.
- Gjennom anbud og innkjøp motvirke sosial dumping og styrke fagopplæringen (Sikre at Oslo-modellen virker).
- Tilrettelegge næringsarealer og plassere disse på områder som har tilknytning til gode transportårer.
- Arbeide inn mot sentrale myndigheter og svenske samarbeidspartnere for å redusere tersklene i Ringdalsfjorden slik at en kan sikre arbeidsplassene med en god ferdsel for Nexans i framtida
- Arbeide aktivt mot sentrale myndigheter for å styrke rammevilkårene for Norske Skog, Halden.
- Aktivt følge opp forvaltningsplan for villsvin i Østfold. Aktivt tilrettelegge for et godt samarbeid mellom kommunene, bøndene og jegerne.
- Prioritere arbeid opp mot sentrale myndigheter for å sikre at Inter-City og dobbeltspor jernbane bygges ut til Halden.

Skole og barnehage:

- Gi barna en lese-, skrive- og regnearanti ved utgangen av 2. klasse.
- Blant annet ved hjelp av økt bruk av digitale læremidler gi barna en undervisning som er mer variert, praktisk rettet og krav tilpasset sitt nivå.
- Innføre tillitsreform i skolen for å styrke lærerne som fagpersoner gjennom mer tid til elevene.
- Arbeiderpartiet vil øke attraktiviteten til læreryrket, og gi nok grunnbemanning, vi vil også at vikarer settes inn ved fravær.
- Tilby «entreprenørskap» i samarbeid med Ungt Entreprenørskap og koding som valgfag i grunnskolen.

- Utarbeide en plan for en videreutvikling av de kommunale barnehagene med skisse for bygging av en ny kommunal barnehage(r).
- Utvide åpningstidene for Maurtua åpne barnehage.
- Økte ressurser til «tidlig innsats» og forebyggende tiltak. Et team ved hver skole bestående av både pedagogisk personale og fagarbeidere. Dette for å gi ekstra støtte til elever med ekstra utfordringer, eller som ligger foran resten av klassen.
- Jobbe aktivt mot mobbing i skolen.
- Langsiktig plan for kompetanseutvikling for de ansatte i barnehagene og skolene i Halden.
- Opprettholde et godt skoletilbud på Prestebakke.
- Utarbeide en skolebruksplan for utvikling av grunnskolen i Halden som blant annet skal ta stilling til skolegrenser og skolebygg.
- Vurdere innføringen av en vikarpool for lærere, dette for å sikre at elever blir skadelidende ved lærers sykdom eller fravær.
- Ha plan for hvordan skolebibliotekene kan brukes i opplæring og bli en varig del av skolens pedagogiske virksomhet, og sørge for at det søkes om støtte til dette gjennom gjeldende tilskuddsordning.

Helse og sosial:

- Eldreomsorgen og helsetjenestene skal være det offentliges ansvar og det offentlige må også i hovedsak produsere tjenestene.
- Ta i bruk velferdsteknologi for å frigjøre menneskelige ressurser. Målet er bedre tjenester og bidrag til at de som trenger det får et mer aktivt og selvstendig liv.
- Styrke aktivitetstilbudet for alle eldre, både de som bor hjemme og på institusjon.
- Yngre mennesker som av en eller annen grunn ikke kan bo hjemme må sikres bedre levekår og en meningsfull hverdag.
- Styrke hjemmebaserte tjenester slik at folk kan bo hjemme så lenge de ønsker.
- De ansatte må ha god tid til hver enkelt, og brukerne bør ha færrest mulig ansatte å forholde seg til. Derfor må kommunen satse på hele, faste stillinger og fase ut bruken av vikarbyråer.
- Sørge for at det er nok sykehjemsplasser og omsorgsboliger.
- Styrke veiledningstjenesten for sosiale tjenester. Avsette midler for å styrke mottagernes evne til å bruke og ha tilgang på digitale tjenester.
- Levekårsundersøkelsen viser at Halden kommer dårlig ut på mange av parameterne for somatisk helse og psykisk helse.
Derfor vil vi ha:
 - Større satsing på forebyggende arbeid innen helse og omsorg
 - Ha flere helsesøstre (helsesykepleier) inn i forebyggende arbeid på skolene og i barnehage, i tråd med sentral norm.
 - Gi folk med psykiske lidelser eller rusproblemer bedre, raskere og lettere tilgjengelig tjenester.
- Vurdere endret organisasjonsform på dagsenteret på nytt. Dette må være et klart lavterskeltilbud som sikrer trygghet og forutsigbarhet.

- Arbeiderpartiet vil gjennomgå avlastningsordningen for mennesker med bistandsbehov, slik at den blir kvalitetssikret og ett godt tilbud for brukerne og deres familier.
- Halden kommune skal i større grad bruke fagfolk innenfor helse. Kommunen skal tilrettelegge for at ufaglærte får en mulighet til etterutdanning.
- Arbeide for at flere kan få dekket utgifter til tannbehandling.

Kultur og fritid:

- Legge til rette for frivillige aktiviteter innen idrett og kultur innenfor eksisterende ressurser
- Vurdere å tilsette en egen konsulent for å bistå lag og foreninger med tilrettelegging.
- Bruke de frivillige kultur- og idrettsmiljøer aktivt til integrering
- Styrke ressursene til biblioteket og forlenge åpningstidene. Kunnskap er grunnmuren for ethvert samfunn og biblioteket er ikke bare bøker, men en møteplass som er viktig for lokalsamfunnet på tvers av alder og erfaringer.
- Styrke allemannsretten og sikre at strandsonebestemmelsene blir overholdt.
- Videreutvikle og styrke Opera Østfold og Det norske blåseensemble anno 1734 i Halden.
- Sørge for at flere barn får gå på kulturskole.
- At alle barn har tilgang til gode kultur- og fritidsaktiviteter uavhengig av foreldrenes lommebok. Derfor styrkes frivilligheten, kulturen og idretten, spesielt i arbeidet rettet mot barn og unge fra lavinntektsfamilier.
- Vi vil legge til rette for dem som skaper kulturen, og bidra til at kunstnere får bedre arbeidsvilkår.
- Være en aktiv tilrettelegger for frivillig aktivitet lokalt, blant annet gjennom et tett samarbeid med frivilligheten og ved å gjøre lokaler og utstyr tilgjengelig for aktivitet.
- Styrke det økonomiske grunnlaget for Frivilligsentralen.
- Rullere sentrumsplanen, og sette fart i byutviklingen. Beskytte verneverdige bymiljøer.
- Utvide hallkapasiteten i Tistedal.
- Gi folkehelsearbeidet en tydeligere profil som gjennomsyrrer all aktivitet og planlegging.
- Vektlegge hensynet til kulturminner i kommunal planlegging. Utarbeide en kulturminneplan for kommunen i samarbeid med historielagene.
- Gjeninnføre den kommunale støtteordningen til korps.
- At Kirken kan få midler til å vedlikeholde sine kirker, slik at de kan bli brukt som gode kulturarenaer.
- Videreutvikle Fredriksten festning som en ledende nasjonal og regional kulturarena, et fyrtårn for kulturbaserte næringer, rekreasjon og som nasjonalt kulturminne.
- Bidra til utvikling og drift av ungdomsklubber, som for eksempel Domino, Rockehuset og Ungdomssamfundet.

Natur og miljø:

- Vurdere klimakonsekvensene av alle relevante saker som legges frem for kommunestyret.
- Foreta kartlegging av risiko for flom og jordras-risiko i Halden.

- Utvikle et klimabudsjett for Halden som viser viktige utslippskilder og hvordan disse ligger an til å utvikle seg.
- Bygge ut kollektivtilbudet i Halden. Arbeide for at lokalbusstilbudet korresponderer bedre med togrutene. Kvaliteten på persontransporttilbudet må økes betydelig for at flere skal ta den i bruk, blant annet gjennom økt bruk av Flexibuss-ordninger.
- Følge nasjonale føringer for fortetting.
- Halden kommune skal være en foregangskommune, hvor alle offentlige nybygg og renoveringer av kommunale bygg skal ha høy miljøstandard.
- Arbeidet med å både utvikle og bevare grønne lunger skal videreføres.
- Det skal lages en grønn korridor fra sentrum, opp gjennom Schultzedalen og frem til Høiås / Venås
- Gangstien i Remmendalen skal ryddes og sikres bedre mot trefall
- Dyrka mark skal skjermes fra utbygging.
- Stille krav i kommunale anbud og innkjøp om miljø og klima. Stille krav om utslippsnivå for leverandører av transporttjenester.
- Ha gode gjenvinnings-, gjenbruks- og kildesorteringsordninger og ta initiativ til å gjøre kommunen plastfri

Kommunen som arbeidsgiver:

- Økt innsats for etterutdanning og god opplæring av kommunalt ansatte.
- Etablere en heltidskultur i Halden kommune som sikrer ansatte som ønsker det hele faste stillinger.
- Sikre at faste oppgaver i Halden kommune utføres med egne faste ansatte, og at vikarbruk og innleie holdes på et minimum, og bare brukes unntaksvis. Avtaler med byråer som kun er underlagt påseplikten avvikes.
- Midlertidig ansettelse skal kun brukes ved begrunnet midlertidig behov.
- Øke antallet lærlinger i kommunen betydelig.
- Sikre god kultur for omstilling i samarbeid med de ansatte når de kommunale tilbudene skal tilpasses endrede behov eller ny teknologi.

En åpen og digital kommune:

- At alle innbyggerrettede tjenester som kan digitaliseres skal digitaliseres, hvor innbyggernes behov skal være førende i utviklingen.
- At flere digitale tjenester skal tilbys som varslingstjenester gjennom SMS, e-post og applikasjoner til innbyggerne for å gi en bedre og mer effektiv brukeropplevelse.
- At alle etater skal tilgjengeliggjøre verdifulle data for publikum på de statlige åpne dataplattformene, for å bidra til innovasjon.
- "Smart City Halden" arbeider for smartere løsninger ved hjelp av ny teknologi innenfor hele kommunens tjenestetilbud. Vi vil videreføre og styrke dette arbeidet.
- Utnytte støtteordningene for bredbåndsutbygging for å sikre god digital infrastruktur i hele kommunen.
- Formannskapet overtar ordførers rolle som generalforsamling for selskaper heleid av Halden kommune.

Alle skal med:

- Sikre at hensynet til universell utforming ivaretas i alle kommunale utbyggingsplaner
- Legge til rette for at det bygges flere boliger og tilby flere kommunale utleieboliger
- Kommunen må være en aktiv formidler av Startlån slik at folk, særlig unge, kan få økonomisk bistand til å kjøpe sin første bolig.
- Barnevernet sikres tilstrekkelig bemanning og kompetanse, slik at lovpålagte tjenester utføres og tidsfrister overholdes.
- Prioritere tidlig innsats og forebyggende tiltak spesielt rettet mot barn og unge.
- Sette i gang et eget prosjekt for å bekjempe barnefattigdom.
- Sikre at tilbudet med et bibliotek for utstyr til idrett- og fritidstilbud for barn videreføres.
- At sosialhjelpsmottakere skal tilbys målrettede tiltak om rehabilitering, bolig, kvalifisering, praksisplass og tilrettelegging som leder til yrkesdeltakelse.
- Intensivere innsatsen slik at flere kommer ut i arbeid etter endt introduksjonsprogram
- Styrke norskopplæringen knyttet til arbeidstreningsarenaer og arbeidsplasser.
- Styrke samarbeidet mellom kommunen, politiet og frivilligheten for å forebygge radikaliserings og ekstremisme.

Budsjettskjema 1A - drift

	Økonomiplan 2020	Økonomiplan 2021	Økonomiplan 2022	Økonomiplan 2023
Frie disponible inntekter				
Skatt på inntekt og formue	-760 271	-767 199	-774 871	-805 141
Ordinært rammetilskudd	-954 729	-985 940	-1 004 420	-1 024 356
Skatt på eiendom	-78 060	-75 390	-72 720	-70 080
Andre direkte eller indirekte skatter	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	-4 184	-4 143	-4 102	-4 058
Sum Frie disponible inntekter	-1 797 244	-1 832 672	-1 856 113	-1 903 635
Finansinntekter/-utgifter				
Renteinntekter og utbytte	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
Renteutgifter, prov. og andre fin.utgifter	62 600	70 350	78 100	91 100
Avdrag på lån	99 213	100 764	104 590	110 000
Sum Finansinntekter/-utgifter	151 813	161 114	172 690	191 100
Avsetninger og bruk av avsetninger				
Til dekn. av tidl. års regn.messige merforbruk	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	29 150	29 000	18 859	23 400
Til bundne avsetninger	0	0	0	0
Bruk av tidl. års regn.messige mindreforbruk	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	0	0	0	0
Sum Avsetninger og bruk av avsetninger	29 150	29 000	18 859	23 400
Overført til investering				
Overført til investering	0	0	0	0
Sum Til fordeling drift	-1 616 281	-1 642 558	-1 664 564	-1 689 135
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	1 616 281	1 642 558	1 664 564	1 689 135
Sum Merforbruk/mindreforbruk	0	0	0	0

Budsjettskjema 1B - drift

	Økonomiplan 2020	Økonomiplan 2021	Økonomiplan 2022	Økonomiplan 2023
Fellesområder	0	0	0	0
Rådmannen/Politisk	22 471	25 836	26 230	26 810
Personal, økonomi og IT	88 129	86 426	87 361	89 612
Kultur & Idrett	51 163	53 902	52 444	53 875
Kommunalavdeling Undervisning & Oppvekst	677 632	686 684	700 054	709 244
Kommunalavdeling Helse og omsorg	646 742	661 556	669 265	679 358
Kommunalavdeling Teknisk	87 419	86 618	87 832	89 149
NAV	65 571	66 114	66 950	67 879
Fellesfunksjoner	-22 847	-24 578	-25 573	-26 792
VAR og Havn	0	0	0	0
Sum 1B	1 616 281	1 642 558	1 664 564	1 689 135

Budsjettskjema 2A - investering

	Økonomiplan 2020	Økonomiplan 2021	Økonomiplan 2022	Økonomiplan 2023
Finansierungsbehov				
Investeringer i anleggsmidler	357 160	265 580	178 240	89 740
Utlån og forskutteringer	70 000	70 000	70 000	70 000
Kjøp av aksjer og andeler	1 050	1 050	1 050	1 050
Avdrag på lån	19 500	21 000	22 000	22 000
Avsetninger	10 000	10 000	10 000	10 000
Sum Finansierungsbehov	457 710	367 630	281 290	192 790
Ekstern finansiering				
Bruk av lånemidler	-377 882	-308 622	-227 642	-153 942
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
Tilskudd til investeringer	0	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	-49 328	-27 008	-20 648	-5 848
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-19 500	-21 000	-22 000	-22 000
Andre inntekter	0	0	0	0
Sum Ekstern finansiering	-456 710	-366 630	-280 290	-191 790
Intern finansiering				
Overført fra driftsbudsjettet	0	0	0	0
Bruk av avsetninger	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum Intern finansiering	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum Udekket/udisponert	0	0	0	0

Budsjettskjema 2B - investering

Kommunalavdeling	Summer av 2020	Summer av 2021	Summer av 2022	Summer av 2023
Sentraladministrasjon	940	940	940	940
Kultur	7 520	4 540	12 000	30 500
Undervisning & Oppvekst	214 500	114 500	80 000	0
Helse og omsorg	5 800	4 800	4 800	4 800
Teknisk	20 400	12 800	7 500	3 500
VAR	108 000	128 000	73 000	50 000
Totalsum	357 160	265 580	178 240	89 740